

Bygga och bo

Bygga och bo

FATABUREN 2013

Bygga och bo

NORDISKA MUSEETS OCH SKANSENS ÅRSBOK 2013

Red. Christina Westergren och Dan Waldetoft

FATABUREN Nordiska museets och Skansens årsbok är en skatt av kulturhistoriska artiklar som publicerats under mer än ett sekel.

Årsboken började som ett häfte med rubriken »Meddelanden«, redigerat 1881 av museets grundare Artur Hazelius för den stödjande krets som kallades Samfundet för Nordiska museets främjande. 1884 publicerades den första kulturhistoriska artikeln och när publikationen 1906 bytte namn till »Fataburen. Kulturhistorisk tidskrift« kom de vetenskapliga uppsatserna att dominera innehållet. Från och med 1931 fick årsboken Fataburen en mer populär inriktning och i stora drag den form som den har i dag. Fataburen har sedan dess förenat lärdom och sakkunskap med syftet att nå en stor publik.

Fataburen är också en viktig länk mellan Nordiska museet och Skansen, två museer med en gemensam historia och en gemensam vänförening. Varje årsbok har ett tematiskt innehåll som speglar insatser och engagemang i de båda museerna, men verksamhetsberättelserna trycks numera separat och kan rekvideras från respektive museum.

Ekonomiskt stöd från Nordiska museets och Skansens Vänner gör utgivningen av Fataburen möjlig.

Fataburen 2013
Nordiska museets förlag
Box 27820
115 93 Stockholm
www.nordiskamuseet.se

© Nordiska museet och respektive författare
Bildredaktör Marie Tornehave
Omslag och grafisk form Göran Eklund och Lena Eklund
Omslagsfoto Karl Erik Granath, © Nordiska museet

Tryckt hos Elanders NRS Tryckeri, Huskvarna 2013
ISSN 0348 97 1 x
ISBN 978 91 7108 563 4

Foto Karl Heinz Hernried, © Nordiska museet.

Piskställningen

Ett dovt rytmiskt ljud hörs från gården. Vem är ute och piskar mattor nu? Fru Karlsson i sjuan. Minsann. Har hon äntligen fått ändan ur vagnen!

Piskställningen. Jag ser den framför mig under den tid då glada, hela och rena barn sprang omkring och lekte på gårdarna bland 1940- och 1950-talens hyreshus i industrisamhällen, städer och andra tätorter. Vid köksfönstren sitter mammorna, hemmafruarna, och dricker kaffe på fat med sockerbiten i mungipan. För en liten stund sedan tystnade dammsugaren. Det är fredag och strax ska vetedegen bakas ut.

Den som är uppväxt under folkhemsperioden och som inte är villa- eller landsbygdsbarn har förmodligen minnen av gårdarnas piskställningar. Ljudet från mattpiskning var bekant. Och i avsaknad av något som barnen kanske inte ens visste att det fanns, var piskställningarna utmärkta klätterställningar. Till exempel. Och ville det sig riktigt illa ansågs mattpiskning som en lämplig syssla för de barn som för tillfället inte hade något särskilt för sig.

En sommar dag 2012 uppsökte jag med mitt barnbarn en lekpark i ett hyreshusområde från 1950-talets början i en av Stockholms

DAN WALDETOFT är
intendent vid Nordiska
museet.

Foto Nordiska museet.

södra förorter. Trevåningshus i gult tegel. De nya gungorna och klätterställningen står mittpå den nästan runda, stora gården mellan husen. En asfalterad gång, omgärdad av gräsmatta, leder fram till piskställningen. Den står på en asfalterad fyrkant, lite vid sidan av, omgiven av en syrenhäck. Piskställningen står som i en berså. På den tiden fanns det en känsla för varje liten detalj. Även det mest enkla och vardagliga kunde ges en vacker inramning. Nu växer gräs och mossor i asfaltens sprickor. Ingen piskar längre sina mattor. Barnen har andra platser för sina lekar. Piskställningen är övergiven, nästan glömd.

Själv bor jag i ett område från samma tid med likadana hus. Det ligger på Brunkebergsåsen norr om Stockholm och de bågige gårdarna sluttar. Från början fanns också här piskställningar. De stod på de platser där marken är utplanad och har fått lämna plats åt murade grillar och bänkar – områdets gemensamma

Foto Anders Olsson,
Nordiska museet.

grillplatser. Piskställningen tillhör ju en annan tid. En tid då kläderna hängdes på vädring på balkongen och borstades rena efter varje säsong. Och då det var självklart och nödvändigt att omsorgsfullt piska sina mattor utomhus. Sysslor som fick ta sin tid – och som det fanns tid för. Som när ärtsoppan stod och småputtrade på spisen. Tiderna förändras.

Christina 1985. Foto Annette Rosengren.